

Економіка

УДК 339.977

Чалюк Юлія Олексіївна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії*

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Чалюк Юлия Алексеевна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры экономической теории*

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

Chaliuk Yuliia

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
ORCID: 0000-0002-4128-392X*

Довганик Надія Михайлівна

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних технологій*

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Довганьк Надежда Михайловна

*кандидат исторических наук, доцент,
доцент кафедры политических технологий*

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

Dovhanyk Nadiia

*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
ORCID: 0000-0003-3070-2276*

**ВПЛИВ ДЕМОГРАФІЧНОГО ФАКТОРУ НА СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ КИТАЮ
ВЛИЯНИЕ ДЕМОГРАФИЧЕСКОГО ФАКТОРА НА СОЦИАЛЬНО-
ЭКОНОМИЧЕСКУЮ СТАБИЛЬНОСТЬ КИТАЯ
THE INFLUENCE OF THE DEMOGRAPHIC FACTOR ON THE
SOCIO-ECONOMIC STABILITY OF CHINA**

***Анотація.** У даному науковому дослідженні проведено аналіз демографічної ситуації у Китаї та її впливу на соціально-економічну стабільність держави. Стабільне і збалансоване демографічне відтворення – важлива умова розвитку будь-якої економіки, держави та суспільства. Реалізація дієвої соціальної політики КНР потребує постійного моніторингу рівня життя різних соціальних груп. Зазвичай, у періоди глибоких і тривалих економічних спадів, фіскальної кризи держава змушена скорочувати соціальні видатки, зменшувати пакет наданих соціальних послуг. Державні служби повинні обґрунтовувати видатки бюджету з точки зору витрат та вигод. Важливо, щоб моніторинг та оцінка видатків бюджету проводилась ефективно та з мінімальними фінансовими витратами, щоб можна було ідентифікувати групи населення, які цього потребують найбільше. Науковий аналіз рейтингу Індексу людського розвитку (Human development index) та даних організації Population Reference Bureau з 1950 по 2100 роки у Китаї, Австрії, Швейцарії, США та Нідерландах доводить прямопропорційну економічну залежність: темп зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) напряму залежить від темпу зростання населення та приросту ВВП на душу населення. За допомогою статистичних показників, зафіксованих у сьомому загальнонаціональному переписі населення Китаю, можна прослідкувати залежність між рівнем соціально-економічного розвитку країни та демографічною ситуацією в ній. Автор виділяє 5 моделей*

статево-вікової структури населення: трикутник, парасоля, шолом, дзига, капелюх. До 1979 року КНР була притаманна модель парасолі з високим рівнем демографічного зростання. Після політики "одна сім'я—одна дитина" ситуація змінилась. Сучасна демографічна ситуація нагадує модель шолому, основні характеристики якої свідчать про зниження показника народжуваності, зменшення кількості працездатного населення та збільшення частки літніх людей, що призводить до надмірного перевантаження пенсійного системи країни. Саме цю закономірність описує формула 4:2:1, яка характеризує ситуацію, коли уряд Китаю повинен з однієї сторони стимулювати збільшення кількості населення, а з іншої, бути націленим на забезпечення потреб людей старшого віку і створення передумов для формування нової системи економічних відносин під назвою "економіка довголіття" або "срібна економіка".

Ключові слова: Китай, срібна економіка, демографічний фактор, статистика людського життя, формула 4:2:1.

Аннотация. В научном исследовании проведен анализ демографической ситуации в Китае и ее влияния на социально-экономическую стабильность государства. Стабильное и сбалансированное демографическое воспроизводство – важное условие развития любой экономики, государства и общества. Реализация действенной социальной политики КНР требует постоянного мониторинга уровня жизни разных социальных групп. Как правило, в периоды глубоких и длительных экономических спадов, фискального кризиса государство вынуждено сокращать социальные расходы, уменьшать пакет предоставляемых социальных услуг. Государственные службы должны обосновывать расходы бюджета с точки зрения расходов и выгод. Важно, чтобы мониторинг и оценка расходов бюджета проводились эффективно и с минимальными финансовыми затратами,

чтобы можно было идентифицировать группы населения, которые в этом нуждаются больше всего. Научный анализ рейтинга Индекса человеческого развития (Human development index) и данных организации Population Reference Bureau с 1950 по 2100 годы в Китае, Австрии, Швейцарии, США и Нидерландах доказывает прямопропорциональную экономическую зависимость: темп роста валового внутреннего продукта (ВВП) напрямую зависит от темпа роста населения и прироста ВВП на душу населения. С помощью статистических показателей, зафиксированных в седьмой общенациональной переписи населения Китая, можно проследить зависимость между уровнем социально-экономического развития страны и демографической ситуацией в ней. Автор выделяет 5 моделей половозрастной структуры населения: треугольник, зонтик, шлем, юла, шляпа. До 1979 году КНР была присуща модель зонтика с высоким уровнем демографического роста. После политики "одна семья - один ребенок" ситуация изменилась. Современная демографическая ситуация напоминает модель шлема, основные характеристики которой свидетельствуют о снижении показателя рождаемости, уменьшении количества трудоспособного населения и увеличении доли пожилых людей, что приводит к чрезмерной перегрузке пенсионной системы страны. Именно эту закономерность описывает формула 4:2:1, характеризующая ситуацию, когда правительство Китая должно с одной стороны стимулировать увеличение населения, а с другой, быть нацеленным на обеспечение потребностей людей старшего возраста и создания предпосылок для формирования новой системы экономических отношений под названием "экономика долголетия" или "серебряная экономика".

Ключевые слова: Китай, серебряная экономика, демографический фактор, статистика человеческой жизни, формула 4:2:1.

Summary. *This research analyzes the demographic situation in China and its impact on socio-economic stability. Stable and balanced demographic reproduction is an important condition for the development of any economy, state and society. The implementation of effective social policy in China requires constant monitoring of the living standards of various social groups. Usually, in periods of deep and prolonged economic downturns, fiscal crisis, the state is forced to cut social spending, reduce the package of social services. Public services must justify budget expenditures in terms of costs and benefits. It is important that the monitoring and evaluation of budget expenditures is carried out efficiently and with minimal financial costs, so that the groups of the population who need it most can be identified. Scientific analysis of the Human Development Index and Population Reference Bureau data from 1950 to 2100 in China, Austria, Switzerland, the United States and the Netherlands shows a direct proportional economic dependence: the growth rate of gross domestic product (GDP) directly depends on the growth rate population and GDP growth per capita. Using the statistics recorded in the Seventh National Census of China, it is possible to trace the relationship between the level of socio-economic development of the country and its demographic situation. The author identifies 5 models of gender and age structure of the population: triangle, umbrella, helmet, spinning top, hat. Until 1979, China had an umbrella model with a high level of population growth. After the "one family – one child" policy, the situation has changed. The current demographic situation is reminiscent of the helmet model, the main characteristics of which show a decrease in the birth rate, a decrease in the working age population and an increase in the share of older people, which leads to excessive overload of the country's pension system. This pattern is described by the formula 4: 2: 1, which characterizes the situation when the Chinese government must, on the one hand, stimulate population growth, and on the other hand, be aimed at meeting the needs of older people and creating*

conditions for a new system of economic relations "longevity economy" or "silver economy".

Key words: *China, silver economy, demographic factor, statistics of human life, formula 4:2:1.*

Постановка проблеми. Стабільне і збалансоване демографічне відтворення – важлива умова розвитку будь-якої держави та фундамент, на якому тримається суспільство, передумова економічного, соціального, інтелектуального, політичного розвитку країни. Саме цей фактор відображає взаємозв'язок темпів та пропорцій суспільного розвитку з кількісними та якісними характеристиками населення (чисельністю, статеві-віковою та сімейною структурами, динамікою народжуваності та смертності, станом здоров'я, тенденцією та структурою міграційних потоків).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у ґрунтовне дослідження проблеми народонаселення, пошук інструментів підвищення життєвого рівня населення і продуктивності праці Китаю зробили такі науковці-теоретики і вчені-практики, як Ансон Дж., Чен Л., Гран А., Пенг Г., Зонг З., Сарога Дж., Ван Дж., Бао Ч., Крінг С., Куженко М., Федін В., Стабіас С., Степенова О. Інформаційною базою роботи виступають статистичні дані Відділу народонаселення Департаменту з економічних та соціальних питань ООН, аналітичні матеріали Міністерства людських ресурсів та соціального забезпечення Китаю, наукові звіти організації Population Reference Bureau. Актуальною залишається необхідність трансформувати механізми функціонування економіки Китаю на різних ієрархічних рівнях; адаптувати їх до демографічних та соціально-економічних тенденцій розвитку, обумовлених збільшенням тривалості життя та старінням населення; визначити майбутні перспективи

економічного зростання та фіскальної політики для забезпечення суспільної згуртованості та соціальної рівності.

Постановка завдання. У роботі поставлені конкретні практичні завдання: провести аналіз демографічної ситуації у Китаї та її впливу на соціально-економічну стабільність держави; охарактеризувати модель статеві-вікової структури населення Китаю; оцінити дієвість соціальної політики КНР у періоди глибоких і тривалих економічних спадів, фіскальної кризи держави; прослідкувати залежність між рівнем соціально-економічного розвитку країни та демографічною ситуацією в ній.

Виклад основного матеріалу дослідження. *Розвинені країни* з низькою щільністю та відсотком працездатного населення потребують дієвих механізмів стимулювання збільшення чисельності населення, щоб не відставати від економічного розвитку. З іншого боку, *слаборозвинені країни* з високою щільністю населення та відсотком працездатних громадян будуть мати негативні наслідки такої політики, які згубно позначатися на економіці країн [13]. Людина – це і виробник, і споживач. Для того, щоб збалансувати темпи виробництва і споживання, необхідно підтримувати певний рівень соціально-економічного забезпечення населення. Стан економіки визначає відповідний рівень соціального забезпечення. Між зростанням населення та соціально-економічним розвитком існує очевидний і тісний зв'язок. *Якщо населення зростає занадто швидко*, виникнуть серйозні соціально-економічні проблеми, такі як надлишок робочої сили, безробіття, недостатня наявність орної землі, дефіцит комунального житла, збільшення попиту на послуги освіти та охорони здоров'я [1]. Крім того, швидке зростання населення може спричинити техногенне навантаження на природу. Внаслідок перенаселення тиск на природні ресурси посилиться, що може завдати шкоди навколишньому середовищу та створити екологічний дисбаланс. Отже, ми повинні намагатися ґрунтовно вирішувати

проблему народонаселення та підтримувати збалансоване співвідношення між зростанням населення та економічним розвитком.

Політика в галузі народонаселення, на наш погляд, повинна включати наступні рекомендації:

- 1) ґрунтуватися на економічному розвитку суспільства;
- 2) оскільки економіка і населення тісно пов'язані, працювати над їх покращенням одночасно;
- 3) кількість та якість життя населення взаємопов'язані складові, які потребують одночасного корегування.

Правильне врегулювання відносин між населенням та економічним розвитком суспільства може призвести до швидкого покращення економічного розвитку та рівня життя цього суспільства.

Демографічний фактор є одним із ключових чинників соціально-економічної стабільності держави. Рисунок 1 побудований на основі даних рейтингу Індексу людського розвитку (*HDI, Human development index*) та показників динаміки зростання чисельності населення з 1950 по 2100 роки у Швейцарії, Австрії, Нідерландах, США та Китаї.

Рисунок 1 демонструє **прямопропорційну економічну залежність: темп зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) на пряму залежить від темпу зростання населення та приросту ВВП на душу населення.**

Зміна обсягів виробництва пов'язана не лише зі змінами основного капіталу чи технологічним розвитком, але й зі змінами людського капіталу. Очевидно, що модель економічного зростання країни має орієнтуватися на демографію як ключовий показник. Зростання народжуваності у країні сприяє приросту робочої сили, збільшенню споживання, забезпечує високий рівень виробництва товарів та послуг, сприяє збільшенню непрямих податків для держави, що у свою чергу компенсує витрати на стимулювання народжуваності [10].

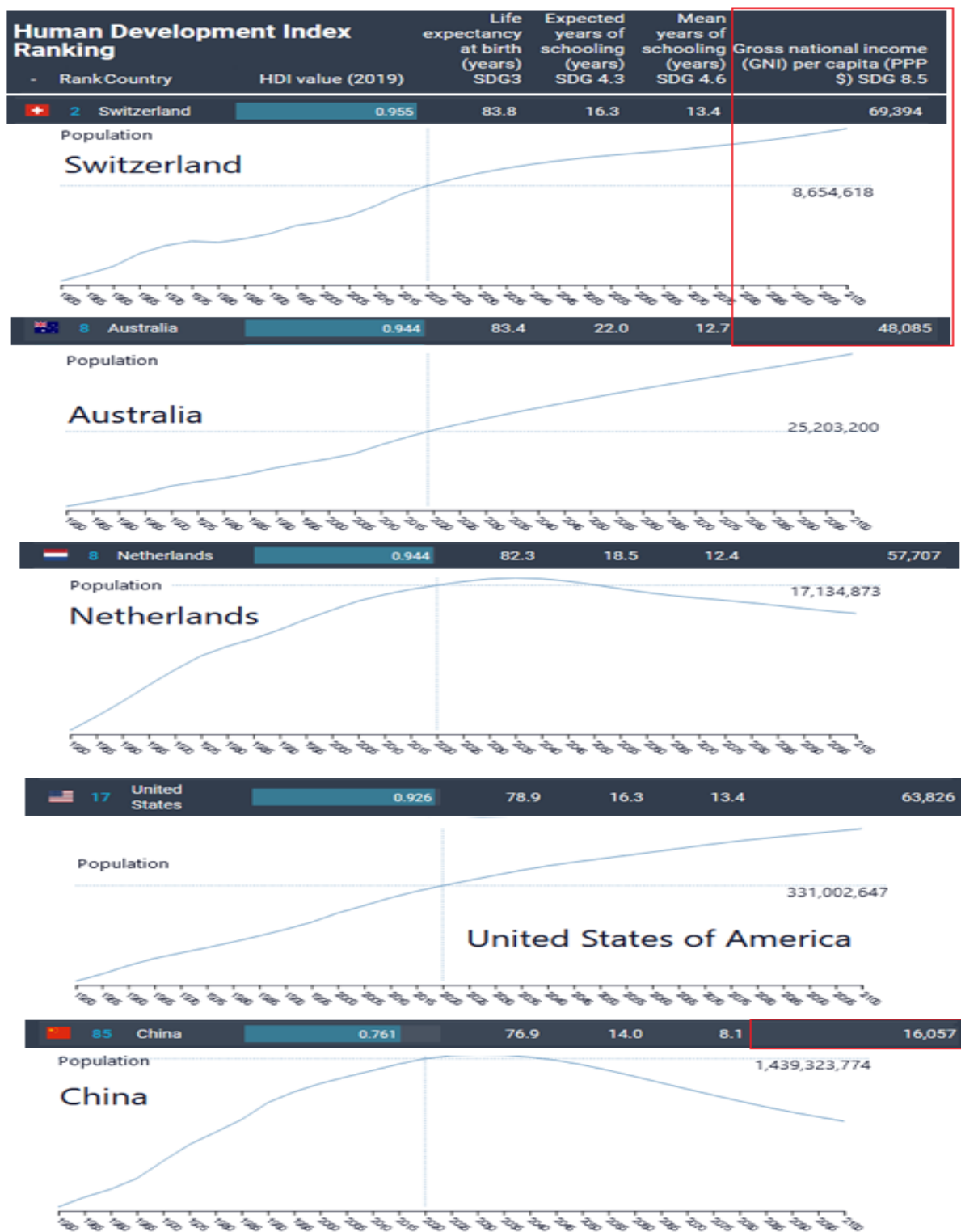

Рис. 1. Залежність темпу зростання ВВП від темпу зростання населення

Джерело: [3; 7]

Важливо прослідкувати залежність між рівнем соціально-економічного розвитку країни та демографічною ситуацією в ній. Існує п'ять моделей статеві-вікової структури населення (див. рис.2).

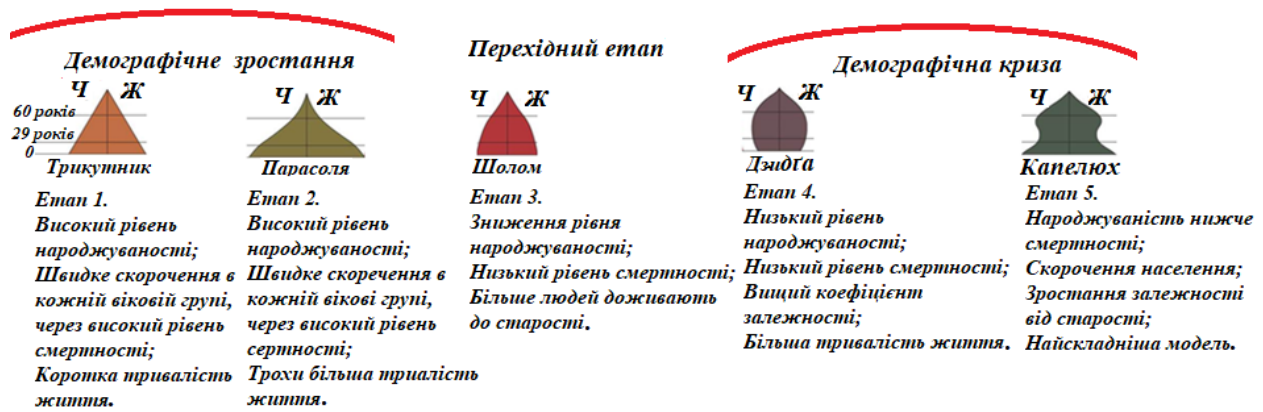

Рис. 2. П'ять моделей статеві-вікової структури населення

Джерело: [9]

- **Модель трикутника** притаманна країнам, які впровадили політику підтримання народжуваності та імміграції молоді в трудовому віці, виплату пенсій за віком, забезпечили соціальну допомогу населенню країни (Бельгія, Нідерланди, Люксембург).
- **Модель парасолі** притаманна країнам, де триває значне демографічне зростання (Індія, Китай). Більшість населення становлять діти різного віку. Поряд з високою дитячою смертністю, нетривалим середнім віком життя (особливо в сільській місцевості), збереглися традиції ранніх шлюбів і багатодітності в сім'ях.
- **Моделі трикутника та парасолі** — зростаючий тип, притаманний країнам, де збільшення кількості населення пов'язане з високими показниками народжуваності, великою часткою дітей, короткою тривалістю життя, малою часткою літніх людей.
- **Модель шолому** характерна для розвинених країн (Австрія, Німеччина, Велика Британія). Незначна народжуваність призводить до фактично однакової кількості дітей та людей працездатного віку. Спостерігається тенденція брати шлюб після 30 років. Народження першої дитини відкладається, що не сприяє створенню багатодітної сім'ї.

- **Модель дзиги** притаманна країнам, які відчувають значну демографічну кризу упродовж тривалого часу (Швеція, Швейцарія, Норвегія). Кількість новонароджених скорочується, частка бездітних сімей та одиноких людей зростає.
- **Моделі шолому та дзиги** властиві розвиненим країнам із першим типом відтворення: зниження показника народжуваності, мала частка дітей, велика частка літніх людей, висока очікувана тривалість життя й процес старіння населення. Це тип піраміди зі звуженою основою, розширеною серединою та вузькою верхівкою.
- **Модель капелюха** є найпоширенішою у світі (США, Австралія, Нова Зеландія). Після довготривалої стабільної соціально-економічної ситуації почався період різкого зростання народжуваності (*baby boom*), з'являлись великі групи населення одного віку. Інший період настає з досягненням людьми цієї групи похилого віку — починається демографічне старіння населення.

Вище наведений матеріал та дані відділу народонаселення Департаменту з економічних та соціальних питань ООН допоможуть розглянути динаміку змін у структурі населення Китаю (див. рис. 3).

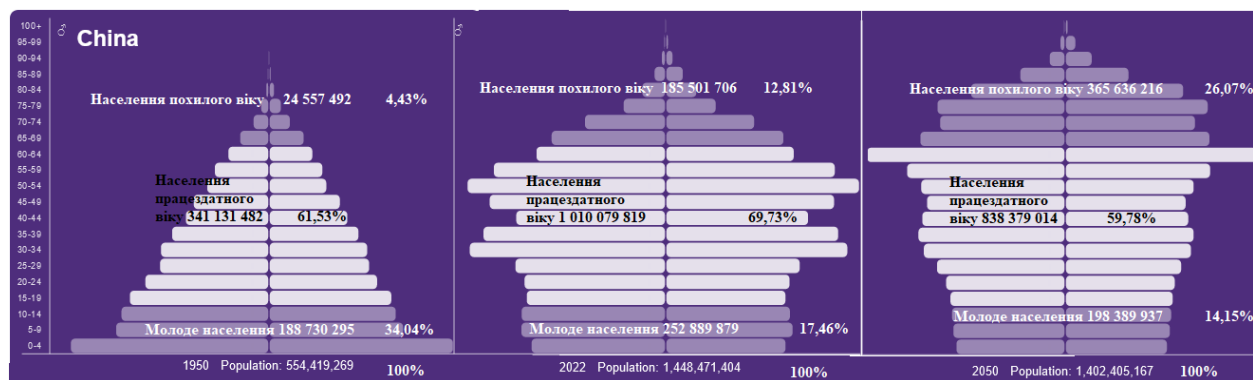

Рис. 3. Динаміка змін структури населення Китаю у 1950 р., 2022 р., 2050 р.

Джерело: [12]

У 1950 році ми бачимо чітко виражену *модель парасолі*, де більшу частину населення становлять діти (34,04%). У 2022 році тенденція

змінюється, структура населення Китаю нагадує *шолом*, де основу становлять люди працездатного віку (69,73%). За прогнозами аналітиків, до 2050 року структура населення країни нагадуватиме *капелью*, де значну частину становитимуть представники похилого віку (26,07%), зменшиться відсоток народжених (14,15%). Основне економічне навантаження ляже на працююче населення, що суттєво скоротиться (59,78%).

Населення Китаю почало швидко зростати у період з 1949 по 1982 роки, досягнувши 1 008 170 000 чоловік. Швидкому зростанню населення сприяв високий рівень народжуваності у поєднанні з низькою смертністю, патріархальний тип сімейних відносин та помилкове припущення, що людина є лише виробником, а не споживачем. Швидке зростання населення КНР безпосередньо знижує економічний розвиток країни. У відповідь на геометричне зростання населення, уряд Китаю не встигає створити достатню кількість робочих місць. Зростання населення вже скоротило орні землі з 3 до 1,5 млн га у період з 1949 по 2020 роки. Додаткові джерела навантаження створюють санітарно-гігієнічні проблеми.

Уряд Китаю намагався виробити дієву стратегію розвитку країни, яка б поступово сповільнила зростання населення відповідно до економічного розвитку. Тоді б держава змогла покращити систему охорони здоров'я та освіти, а отже і якість населення.

Політика "однієї дитини" або **"одна сім'я—одна дитина"** була запроваджена в КНР у 1979 році та побудована на **теорії народонаселення (синь женькоу лунь)** китайського економіста та демографа Ма Інчу. Ця теорія має соціально-економічний характер. В її основу покладено:

- вирішення протиріччя між споживанням та накопиченням, пошук шляху підвищення життєвого рівня населення і зростання продуктивності праці;
- у матеріальному виробництві – накопичення капіталу за допомогою розвитку легкої промисловості, яка забезпечує швидке відшкодування

витрачених коштів. У сільському господарстві пріоритет наданий технічним культурам;

- у "людському житті" – обмеження чисельності та підвищення якості населення. У 1970-х роках населенню країни загрожували перенаселення та голод. На одну жінку припадало у середньому шість дітей.

Для стримування приросту населення влада Китаю провела перепис населення ("статистика людського життя"), включила показник приросту в п'ятирічні плани розвитку економіки Китаю, підвищила шлюбний вік до 23 років для жінок й 25 років для чоловіків, запровадила матеріальне стимулювання за принципом "премія за другу, прогресивний податок на третю і наступну дитину". У 1979 році ханцям (основний етнос Китаю), які живуть у містах, заборонили мати більше однієї дитини. Жителі села могли народити другу дитину, тільки якщо першою була дівчинка. Лише представникам нацменшин можна було мати двох-трьох дітей. Порушникам загрожували величезні штрафи, позбавлення роботи та у деяких випадках примусовий аборт (див. рис. 4).

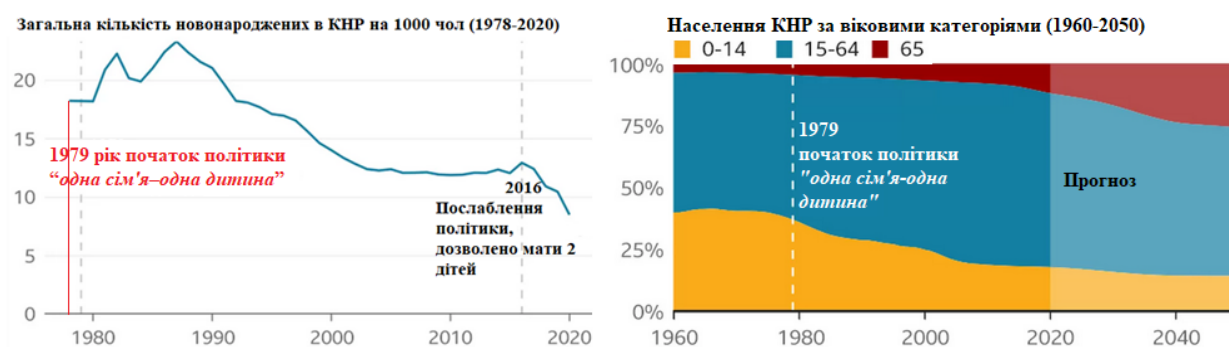

Рис. 4. Рівень народжуваності з 1960 по 2040 рр.

Джерело: [16]

Дані рисунку 4 демонструють наслідки політики "однієї дитини", що призвели до катастрофічної нестачі робочої сили та активізували процес старіння населення.

Коефіцієнт народжуваності Китаю став нижче рівня відтворення населення. Така сама ситуація спостерігається у країнах Східної Азії з високим рівнем доходу – Японії, Південній Кореї, Гонконгу, Макао, Тайвані (див. рис. 5).

За даними перепису кількість працездатного населення Китаю становить 880 млн людей віком від 16 до 59 років. Китай при цьому залишається країною, що розвивається, де відбувається збільшення тривалості життя, але зберігається відносно ранній вік виходу на пенсію – 55 років для жінок і 60 років для чоловіків. Найближчими роками Китай може перестати бути найбільшою за чисельністю країною світу. Індія, за офіційними розрахунками, відстає лише на кілька десятків мільйонів людей, при цьому їх чисельність зростає майже на 1% щорічно. За даними *сьомого загальнонаціонального перепису КНР* у 2020 році чисельність населення становила 1,41 млрд людей, що на 5,38% більше, ніж за даними *шостого перепису* 2010 року. Проте, це менше ніж за період з 2000 по 2010 роки (0,58%). У 2020 році в КНР народилось 12 млн дітей, тоді як у 2016 році — 18 млн.

	Population (millions) mid-2021	Births per 1,000 Population	Deaths per 1,000 Population	Rate of Natural Increase (%)	Population (millions)		Percent of Population		Life Expectancy at Birth (Years)			GNI per Capita, PPP ¹
					mid-2035	mid-2050	Ages <15	Ages 65+	Total	Males	Females	
ASIA	4,651	16	7	0.9	5,043	5,192	24	9	74	72	76	13,584
East Asia	1,650	8	7	0.1	1,622	1,485	17	15	78	76	80	20,907
China	1,412.3	8	7	0.1	1,383.8	1,266.5	18	14	77	75	79	17,200
China, Hong Kong SAR ^b	7.5	6	7	-0.1	7.9	7.9	12	18	85	83	88	62,510
China, Macao SAR ^b	0.7	8	3	0.5	0.8	0.8	13	13	84	81	87	117,340
Japan	125.4	7	11	-0.4	123.6	109.9	12	29	84	81	87	43,760
Korea, North	25.9	14	9	0.4	26.8	26.6	20	9	73	69	76	—
Korea, South	51.8	5	6	-0.1	51.6	47.7	12	17	83	80	86	43,480
Mongolia	3.4	23	5	1.8	4.2	5.1	32	4	71	67	76	10,930
Taiwan	23.5	7	7	0.0	22.7	20.4	13	16	81	78	84	57,470

Рис. 5. Структура населення країн Східної Азії

Джерело: [8]

В країні відчутний дисбаланс у віковому та гендерному розподілі населення, що призводить до додаткових витрат держбюджету на пенсії, соціальне страхування та медичні послуги. Китайські аналітики вивели *формулу 4:2:1*, що характеризує сучасну китайську сім'ю, яка складається з чотирьох бабусь та дідусів, двох батьків, які працюють, й однієї дитини (див. рис. 6).

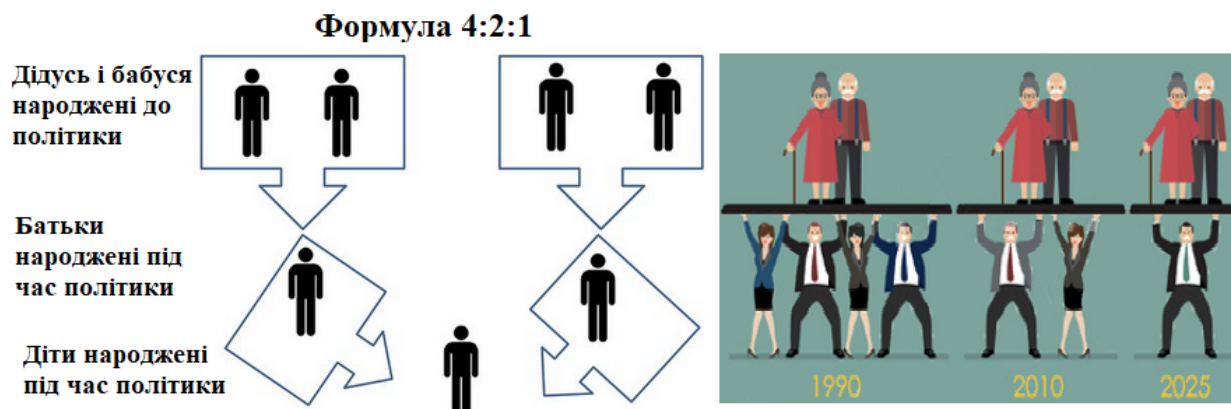

Рис. 6. Формула 4:2:1

Джерело: [11]

Голова статистичного відомства Нін Цзічже зазначив, що зниження народжуваності – це природний результат соціально-економічного розвитку Китаю. Така тенденція спостерігається у всьому світі. У міру зростання забезпеченості населення та рівня освіти, а також з розвитком пенсійної системи люди змінюють пріоритети і роблять ставку на кар'єру, замість народження дітей, які будуть годувати батьків у старості. Проте це провокує нову проблему: населення старіє і в один момент молодих та працюючих може перестати вистачати для того, щоб на гідному рівні утримувати людей похилого віку. *Майбутня соціально-економічна тенденція* така: у 1990 році *четверо* працюючий громадян утримували двох пенсіонерів, у 2010 році *двоє* працюючих громадян утримували двох пенсіонерів, а у 2025 році *однин* працюючий громадянин буде утримувати двох пенсіонерів.

Ситуація демонструє збільшення навантаження непрацездатних осіб похилого віку на зайнятих. Система соціального пенсійного забезпечення та медичного страхування не задовольняють потреби старіючого суспільства. Населення похилого віку зростає, рентабельність пенсійних інвестицій низька, пенсійні фонди майже у половині провінцій Китаю не в змозі витримувати зростаюче фінансове навантаження [11].

Наприкінці 2011 року 9,1% (123 млн) населення материкової частини Китаю було у віці 65 років і старше. З 2000 року процес старіння населення

почав прискорюватись [6]. За прогнозами ООН частка населення у віці 65 років і старше перевищить 15% (200 млн) у 2027 році, 20% (300 млн) у 2035 році, 25% (330 млн) у 2050 році, 100 млн населення будуть у віці старше 80 років (див. рис. 7).

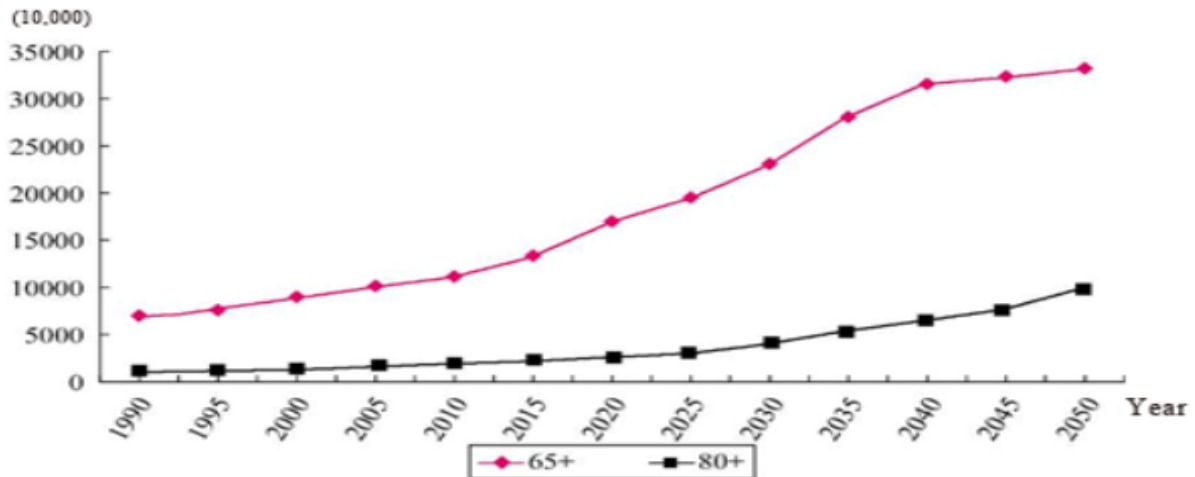

Рис. 7. Зростання частки населення Китаю старше 65 років

Джерело: [5]

У Китаї вважають, що *“багато дітей – багато багатства”*, віталось *“продовження роду з покоління в покоління”*. Саме тому до середини ХХ ст. народжуваність була на високому рівні – 5,68. У період з 1980 по 2000 роки вона знизилася до 1,75. Таким чином, частка населення Китаю за минуле століття скоротилася з $\frac{1}{4}$ світового населення в 1900 році до 18,5% у 2016 році.

На даний момент у КНР проживає 1,41 млрд людей. Населення Китаю досягне піку у 2029 році та становитиме 1,442 млрд, потім почнеться період зменшення кількості жителів країни [5].

Політика *“однієї дитини”* скасувала заборону на другу дитину 1 січня 2016 року. Після цього було зафіксовано рекордне за останні 20 років число новонароджених – 17, 8 млн. Однак згідно з опитуванням, проведеним у 2015 році, 60% сімей не планують народжувати другу дитину через фінансові труднощі [2]. Виконавчий директор Міністерства людських

ресурсів та соціального забезпечення Сунь Іцюнь зазначив, що у країні посилюється занепокоєння серед людей похилого та середнього віку через недостатню соціальну підтримку. Британська організація охорони (*Вира, British healthcare organization*) опитала 12 262 людей у 12 країнах щодо їхнього ставлення до старіння та виявила, що майже третина китайських респондентів відчують депресію, коли думають про старіння. Це свідчить про те, чому в останні роки спостерігається тривожне зростання рівня самогубств серед літніх людей у містах. За словами Цзін Цзюня, професора соціології Університету Цінхуа, щорічний рівень самогубств серед людей 70-74 річного віку зріс до 33 випадків на кожні 100 000 людей у період з 2002 по 2008 роки, порівняно з 13 випадками у 1990-х роках. Ще більша кількість самогубств у сільській місцевості. Дослідження, проведені у провінції Хубей Університетом науки і техніки Хуачжун, показало, що в деяких селах причиною самогубства серед осіб похилого віку є втрата робочого місця. За даними Китайського національного комітету з питань старіння, кількість людей у віці 60 років і вище становила 185 мільйонів, тобто майже 13% населення. Експерти стверджують, що нагальним для уряду Китаю є покращення системи соціального забезпечення. Влада пропагує створення спеціальних закладів догляду за людьми похилого віку, гарячі лінії швидкої допомоги та професійні консультації з лікарем. Багато забудовників розпочали будівництво житлових проєктів, спрямованих на задоволення потреб сімей 4:2:1. У Шанхаї, де більше 20% населення літні люди, можуть відстрочити виплату пенсії на п'ять років і продовжити роботу після досягнення обов'язкового пенсійного віку. Цей крок, запроваджений міським управлінням кадрів, спрямований на усунення фінансової нестачі у фонді соціального страхування.

У 2019 році рівень народжуваності склав 10,48 дитини на 1 тисячу населення. У 2021 році в рамках боротьби зі старінням населення влада Китаю дозволила мати трьох дітей. Рішення прийнято на засіданні

Політбюро ЦК КПК. Цей захід покликаний поліпшити демографічну ситуацію в країні. Одночасно прийнятий пакет заходів зі стимулювання народжуваності.

Аналітики Світового банку та Міжнародної організації праці припускають, що у найближчі 10-40 років усі розвинені країни зіштовхнуться з проблемою старіння населення через скорочення народжуваності та збільшення тривалості життя населення. Цей процес чинитиме тиск на їхнє довгострокове економічне зростання та негативно позначиться на зростанні структурної продуктивності економіки.

Натомість влада Китаю націлена на забезпечення збалансованого розвитку *"срібної економіки"* [15]. Ця сфера економіки охоплює виробництво та надання послуг, які орієнтовані на потреби населення старшого віку. Срібна економіка виступає ресурсом інклюзивного розвитку економіки Китаю, націлена на вирішення багаточисленних проблем літніх людей за рахунок використання їхнього потенціалу, що призведе до економічного зростання країни та підвищення рівня інклюзивного розвитку економіки. Стратегія соціально-економічного розвитку Китаю повинна бути націлена на забезпечення активного та здорового процесу старіння населення, створення справедливої та надійної системи державних послуг, які б задовольняли потреби старіючого суспільства.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Старіння населення є загрозою соціально-економічній стабільності Китаю. Уряд країни планує подальше ослаблення обмежень, які стосуються народжуваності та повне їх скасування до 2025 року. Через економічно необґрунтовану політику китайського економіста Ма Іньчу *"одна сім'я—одна дитина"* збільшується кількість людей похилого віку та непрацездатних громадян. Натомість знижується народжуваність та зменшується кількість працездатного населення. Ця демографічна ситуація становить загрозу соціально-економічному розвитку держави, спонукає країну до реалізації

заходів, які б стимулювали підвищення народжуваності. Такі заходи повинні допомогти прискорити зростання економіки країни та збільшити чисельність населення, особливо у північно-східних провінціях (Хейлунцзян, Цзилінь і Ляонін). Проте, існує побоювання, що за такого сценарію народжуваність підвищиться, перш за все, у малозабезпечених сім'ях, які знаходяться у сільській місцевості. Політика однієї дитини повинна була знизити рівень бідності у найпроблемніших районах Китаю, натомість торкнулась усієї країни. Аналіз даних відділу народонаселення ООН демонструє надто швидке скорочення осіб працездатного віку, що призводить до надмірного навантаження на економіку та суспільство.

Наразі існують прогалини у захисті молодого працездатного населення. Молоді люди часто отримують нижчу заробітну плату, мають довший робочий час, шкідливі або небезпечні умови праці та низький рівень гарантій зайнятості чи соціального захисту. Влада КНР повинна переглянути трудове законодавство, щоб виявити прогалини у нормативно-правових актах, а також надати рекомендації щодо зміни політики соціального забезпечення трудящих. Крім того, потрібен більш системний зв'язок між галуззю освіти та потребами ринку праці, прогнозуванням попиту на робочу силу, щоб школи могли своєчасно реагувати на проблеми соціально-трудових відносин.

Уряд КНР повинен розглянути низку варіантів забезпечення населення у бідних сільських регіонах. Багато країн успішно розробили програми умовних грошових переказів для груп, які ризикують рано закінчити школу та вийти на ринок праці. Китай може запозичити цей досвід. Бідне сільське населення потребує розвитку професійних навичок, а також розширення можливостей і стимулів для активного підприємництва. Паралельно з цим необхідно продовжувати збільшувати інвестиції у сільську освіту для забезпечення паритету з міською школою. Стипендії та розширені стимули для вчителів у віддалених місцях стануть важливим

елементом покращення якості освіти. Влада Китаю намагається стимулювати міських випускників працювати у віддалених і сільських районах. Це допомагає боротися не лише з низькоякісною освітою у сільській місцевості, а й підтримує працевлаштування випускників.

Демографічна складова закладає передумови для формування нової системи економічних відносин під назвою *"економіка довголіття"*. Перед багатьма країнами світу постала гостра необхідність трансформувати механізми функціонування економіки на різних ієрархічних рівнях; адаптувати їх до демографічних та соціально-економічних тенденцій розвитку, обумовлених збільшенням тривалості життя та старінням населення; визначити майбутні перспективи економічного зростання та фінансової політики для забезпечення суспільної згуртованості та соціальної рівності.

Література

1. Anson J. Demographic indices as social indicators. Environment and Planning. 1991. Vol. 23. P. 433-446.
2. Chen L., Mourshed M., Gran A. The \$250 billion question: Can China close the skills gap? Available at: <https://www.mckinsey.com> (дата звернення 13.07.2022).
3. Human development index (HDI). Available at: <https://hdr.undp.org/en/content/latest-human-development-index-ranking> (дата звернення 13.07.2022).
4. Human Development Reports (HDI 2020). Available at: <https://hdr.undp.org/en/2020-report> (дата звернення 13.07.2022).
5. OESD. The silver and white economy: the Chinese demographic challenge. Available at: <https://www.oecd.org/employment/leed/oecd-china-report-final.pdf> (дата звернення 13.07.2022).

6. Peng G., Wenkai S., Zhong Z. Employment Structures in China from 1990 to 2015: Demographic and Technological Change. Available at: <https://ftp.iza.org/dp14141.pdf> (дата звернення 13.07.2022).
7. Population pyramid (PP). Available at: <https://www.populationpyramid.net/> (дата звернення 13.07.2022).
8. PRB. 2021 World Population Data Sheet. Available at: <https://interactives.prb.org/2021-wpds/> (дата звернення 13.07.2022).
9. Saroha, J. Types and Significance of Population pyramids. *Worldwide Journal of Multidisciplinary Research and Development*. 2018. Vol. 4 (4). P. 59–69.
10. UIFuture. Available at: <https://uifuture.org/publications/dopovidnenarodzhene-ekonomichne-zrostannya/> (дата звернення 13.07.2022).
11. Wang J., Bao C., Cao J., Kring S. Jobs and skills for youth: review of policies for youth employment of China. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_502338.pdf (дата звернення 13.07.2022).
12. Worldometer, available at: <https://www.worldometers.info/world-population/china-population/> (дата звернення 13.07.2022).
13. Xu D. On the relationship between population and economic development. Celebrating the 35th anniversary of the founding of the People's Republic of China. *Renkou Yanjiu*, 1984. Sep 29 (5). P. 1-4.
14. Кириленко В.І., Чалюк Ю.О. Інноваційність економік світу. *Науковий журнал "Підприємництво та інновації"*. 2020. Вип. 15. С. 7-14.
15. Куженко М., Федін В., Стабіас С. Срібна економіка: соціальні аспекти та сталий розвиток. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2021. Вип. 17 (2). С. 227-235.
16. Степенова О.В. Економіка довголіття та нові проєкції економічного розвитку КНР. *Україна–Китай*. 2018. №13. С. 114-119.

References

1. Anson, J. (1991). Demographic indices as social indicators. *Environment and Planning*, Vol. 23, pp. 433-446.
2. Chen, L., Mourshed M., Gran A. The \$250 billion question: Can China close the skills gap?, available at: <https://www.mckinsey.com> (accessed 13 July 2022).
3. Human development index (HDI), available at: <https://hdr.undp.org/en/content/latest-human-development-index-ranking> (accessed 13 July 2022).
4. Human Development Reports (HDR 2020), available at: <https://hdr.undp.org/en/2020-report> (accessed 13 July 2022).
5. OESD. The silver and white economy: the Chinese demographic challenge, available at: <https://www.oecd.org/employment/leed/oecd-china-report-final.pdf> (accessed 13 July 2022).
6. Peng, G., Wenkai, S., Zhong, Z. Employment Structures in China from 1990 to 2015: Demographic and Technological Change, available at: <https://ftp.iza.org/dp14141.pdf> (accessed 13 July 2022).
7. Population pyramid (PP), available at: <https://www.populationpyramid.net/united-states-of-america/2020/> (accessed 13 July 2022).
8. PRB. 2021 World Population Data Sheet, available at: <https://interactives.prb.org/2021-wpds/> (accessed 13 July 2022).
9. Saroha, J. (2018). Types and Significance of Population pyramids. *Worldwide Journal of Multidisciplinary Research and Development*. Vol.4 (4), pp. 59–69.
10. UIFuture, available at: <https://uifuture.org/publications/dopovid-nenarodzhene-ekonomichne-zrostannya/> (accessed 13 July 2022).
11. Wang, J., Bao, C., Cao, J., Kring, S. Jobs and skills for youth: review of policies for youth employment of China, available at:

<https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--->

[ed_emp/documents/publication/wcms_502338.pdf](https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_502338.pdf) (accessed 13 July 2022).

12. Worldometer, available at: <https://www.worldometers.info/world-population/china-population/> (accessed 13 July 2022).
13. Xu, D. (1984). On the relationship between population and economic development. Celebrating the 35th anniversary of the founding of the People's Republic of China. *Renkou Yanjiu*, Sep 29 (5), pp. 1-4.
14. Kyrylenko V. I., Chalyuk Yu. O. (2020), "Innovatsiynist' ekonomik svitu". *Naukovyy zhurnal "Pidpryyemnytstvo ta innovatsiyi"*. Vol. 15, pp. 7–14. (in Ukrainian).
15. Kuzhenko, M., Fedin, V., Stablas, S. (2021). Sribna ekonomika: sotsialni aspekti ta staliy rozvitok. *Aktualni problemi rozvitku ekonomiki regionu*. Vol.17(2), pp. 227-235. (in Ukrainian).
16. Stepenova O.V. (2018). Ekonomika dovgolittya ta novi proektsiyi ekonomichnogo rozvitku KNR. *Kytay-Ukrayina*, Vol. 13, pp. 114-119. (in Ukrainian).